

Holland's last epidemic of plague (1663/4) and the decline of the art of painting

Eric Jan Sluijter
with contribution by
Weixuan Li

Universiteit van Amsterdam

e.j.sluijter@uva.nl

weixuan.li@huygens.knaw.nl

1664. *Vuur-kloos in de lucht wort van de sterfte gevolgt.*
 verlichte de Stadt, insonderheit aen d'oude zijde, soo helder, of'er een brandende fakkel uit de lucht quam nedervallen, te meer, dewijl het laater, en gants donker was, en over sulks van seer weinigh menschen is gesien geweest. Op deze twee vuurige teikenen sijn gevolgt, de Pestelentiale sterften, die zo dapper in dese Stadt d'overhant namen, dat men dagelijks seer veel lijken sagh begraven, zo dat'er in dit Jaar, 24148. sijn ter aerden gebracht, daer van in't volgende Hooftstuk meer gezeyt sal worden. Doch of door dese vuuren, de lucht doenmaels ontfeken of befmet is geworden, waeruit die vinnige siekter sijn ontstaan, sullen wy niet onderzoeken, als zijnde sodanige vuuren wel meerder gesien, sonder dat'er quade siekten, of sterften op gevolgt sijn.

Staert-sterre.
 Het einde deses Jaars 1664. besloot sich met een zeldzaam, en noch een ander nooit gehoort voorval; 't eerste was, dat in't laetste van *Winter-maands sich vertoonde een Comeet of Staert-sterre,

die in't eerst seer laegh, langhs den *Horison* heen liep, en voorts weer onder ging, maer korts daar na, al hooger en hooger is op geklommen, zy vertoonde sich in de genoemde maandt, tot *Amsterdam*, als aen d'ander zijde af-gebeelt is. Doch nademaal, die over gants *Europa* is gesien, sullen wy dit hier by laten. Maer het volgende, dat omtrent den twintighsten dergenoemde maandt voorviel, is nooit (mijns wetens) gebeurt, want de lucht brocht regen voort, de welke neder komende, terstont ys wiert, zo dat *Amsterdam*, de straten zo glat bevroren, dat die, by na onbruikbaar waren, doch dit heeft men gemeinlijk, wanneer het eenigen tijdt langh, gevoren hebbende, wederom met een sachten regen begint te ontdooyen, zo dat de koude in d'aerde, de warmelucht en laeuwe regen gewaer wordende, uitslaet, en daer door de natigheijt, voor een kleinen tijdt, doet bevroren, maer hier was weinigh of geen vorst voorgegaan, en 't meeste wonder vertoonde sich aan de boomen, want de

Ggg 2

neer.

1664.
Comeet of Staert-sterre gesien.

Nooit gehoort aan- vriesen der boomen en tacken.

1664.
Afbeelding van de Comeet of Staert-ster, gelijk de selve sich in de Winter-maand December, t' Amsterdam ver- toonde.

1664.
Afbeelding van de Comeet of Staert-ster, gelijk de selve sich in de Winter-maand December, t' Amsterdam ver- toonde.

1664.
Het aan- vriesen en scheuren der boomen.

neervallende regen en vochtigheit bevroor aan de tacken zo dik op malkander, dat een takjen van omtrent een vinger dikte, door het aenvriesen ys, zo dik als een arm wiert, zijnde een nooit gehoorde zake. Wel is waer dat men de boomen gemeinlijk wel siet met rijm behangen, en dat die beginnen met yzelachtigheit uit te slaan, en als ruigh te worden, wanneer dooy weer voor handen is, maar dat het water als ys-kegels aan de tacken vast vries, is ongehoort. In *Sweeden* en de wordere koude Noordse gewesten, konnen de boomen, door een drooge, felle bijtende koude, zo dapper aangetaft worden, dat die, met verschrikkelijk gekraak van boven tot beneden, van malkander barsten, splijten en scheuren. En dit hoorde en zaghen nu t'*Amsterdam*, en daer omtrent, insonderheit de wegh op naer *Haerlem*, alwaer veel boomgaerden gescent, en de tacken der vruchtboomen afgescheurt wierden, door de swaerte van 't ys, dat'er aan vast gevoren was, gelijk in den Herfst wel ge-

beurt; wanneer de zelve met al te veel vruchten overladen sijn, ten zy men die met stutten ondersteunt; Doch hier op was men in den Winter niet verdacht. Evenwel wierden noch verscheide boomen t'*Amsterdam* behouden, door 't branden van pektionnen onder de zelve, waar door 't ys al smeltende neer droop, en, de tacken verlicht wierden. Maer het zagh'er seer ellendig uit, op de *Singel, Heere*, en *Keisers-gracht*, en andere *Borgh-vvallen*, gelijk hier na 't leven op 't volgende bladt afgebeelt staat: want de straten kon men naulijks gebruiken, so waren die met afgescheurde tacken, en onwortelde boomen bezet, 't geen men des nachts, met verschrikkelijk kraken en barsten wel gehoort hadt, maer niet bedenken kon, waer by dit toe quam, voor den dagh aen brak, doe zaghen men, hier een boom by na met wortel met al dwars over de straat gevallen, daar weer een, half in 't water, gints stont een stam by na van al sijn tacken berooft, aen d'over zijde vont men weer een, die van boven tot bene-

1664.
Het aan- vriesen en scheuren der boomen.

t'Amsterdam, By Marcus Doornik op den Middeldam.

BESCHRYVINGE Van AMSTERDAM,

Haar eerste oorspronk uyt den Huyze der Heeren van
AEMSTEL en AEMSTELLANT;

Met een Verhaal

Van haar Leven en dappere Krijgsdaden:

Amsterdams kleyne Beginfelen, Outheyt, Bemuuring, en verscheide Vergrotingen, met deze laetste daer in begrepen: De gelegentheyten en hoedanigheyt der Stadt, haar voornaamste Gebouwen, en wijze van Regeeringe. Met een Historisch verhael, vervattende 't geen in, en om de zelve, van den beginne af, tot dezen tegenwoordigen jare 1665. is voorgevallen.

Uyt verscheide Oude en Nieuwe Hollandtsche Kronijcken, Beschrijvingen, Brieven, Willekeuren, &c. by een vergadert. Met een Byvoegzel, van de Namen der Regeerende Heeren.

Den Inhoudt, en Verdeeling van 't gantsche Werk, is aan d'ander zijde te zien.

Met hondert en twintigh Afbeeldingen verciert.

t'AMSTERDAM,

Voor **MAREVS WILLEMSZ. DOORNICK**, Boekverkooper, op de Middeldam, in 't Kantoor Ink-vat. ANNO 1665.

Getal der
DOODEN,
Die in 't geheele Jaar
1663. yder Week t'Am-
sterdam begraven zijn.

Weeks. Dooden.

1	197
2	154
3	138
4	127
5	147
6	143
7	141
8	134
9	143
10	136
11	114
12	117
13	107
14	130
15	113
16	125
17	123
18	118
19	146
20	161
21	107
22	119
23	122
24	108
25	112
26	131
27	125
28	126
29	122
30	117
31	127
32	135
33	140
34	161
35	181
36	186
37	179
38	202
39	199
40	222
41	301
42	371
43	333
44	403
45	396
46	401
47	413
48	346
49	326
50	285
51	280
52	262

1663. In alles, 9752,

Getal der
DOODEN,
Die in 't geheele Jaar
1664. yder Week t'Am-
sterdam begraven zijn.

Weeks. Dooden.

1	261
2	245
3	225
4	210
5	262
6	276
7	216
8	200
9	214
10	254
11	206
12	223
13	219
14	216
15	241
16	259
17	278
18	331
19	338
20	362
21	387
22	429
23	449
24	323
25	361
26	435
27	455
28	588
29	676
30	795
31	739
32	893
33	933
34	953
35	955
36	1041
37	962
38	945
39	852
40	771
41	814
42	745
43	655
44	560
45	445
46	389
47	327
48	330
49	257
50	247
51	286
52	164

1664. In alles, 24148,

according to Tobias van Domselaer:

1663

9752 deaths

1664

24 148 deaths

total number of deaths

1663-1664

33 900

estimates Amsterdam

population in 1664:

between 138.00 and 201.000

Hoe veel Lijken in yder Kerk en
Kerkhof, het geheele Jaar van 1664.
begraven zijn, kanmen hier onder
gewaar worden; als inde

Oude Kerk,	584
Nieuwe Kerk, en Engelse Kerk, —	768
Nieuwe-zijds Capel, of H. Stede, —	360
Oude-zijds, of S. Olofs Capel, —	192
Zuyder Kerk, —	836
Walc Kerk, —	133
Wester Kerk en Kerkhof, —	3411
Noorder Kerk en Kerkhof, —	2586
Cathuyfers Kerkhof, —	7414
S. Anthonis Kerkhof, —	3540
H. Weghs, of Leydtse Kerkhof, —	2698
Pesthuys, —	1282
Gasthuys, —	344

Dir Jaar 1664. tezamen 24148

Hoe veel Lijken in yder Kerk en Kerkhof, het geheele Jaar van 1664. begraven zijn, kanmen hier onder gewaar worden; als inde

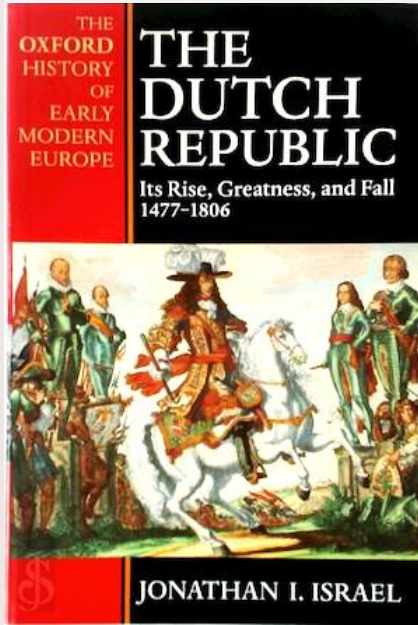
Oude Kerk, _____	584
Nieuwe Kerk, en Engelse Kerk, —	768
Nieuwe-zijds Capel, of H. Stede, —	360
Oude-zijds, of S. Olofs Capel, —	192
Zuyder Kerk, _____	836
Wale Kerk, _____	122
Wester Kerk en Kerkhof, _____	3411
Noorder Kerk en Kerkhof, _____	2586
Cathuyfers Kerkhof, _____	7414
S. Anthonis Kerkhof, _____	3540
H. Weghs, of Leydtse Kerkhof, —	2698
Pesthuys, _____	1282
Gasthuys, _____	344

Dit Jaar 1664. tezamen 24148

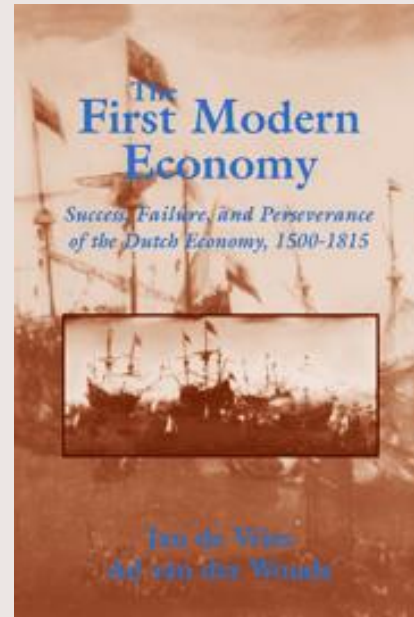

Plague **not** indicated as possible factor for major economic or cultural phenomena in,
for example:

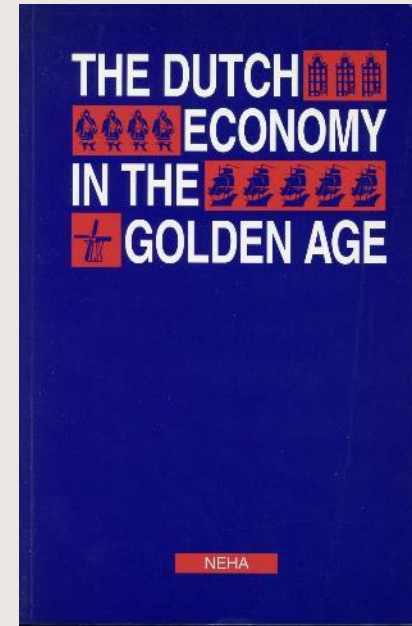
7

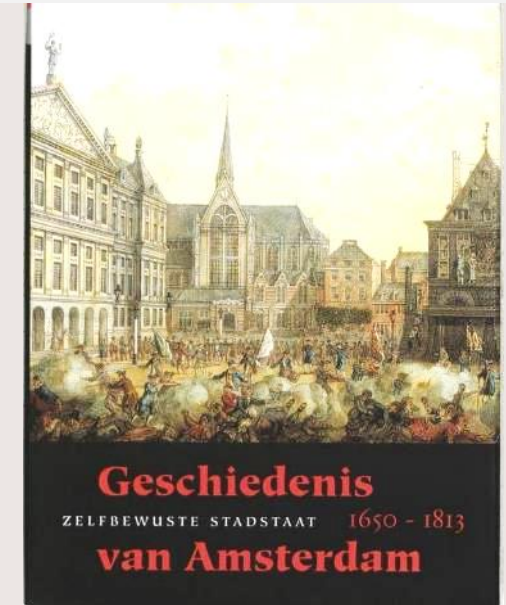
Israel, 1995

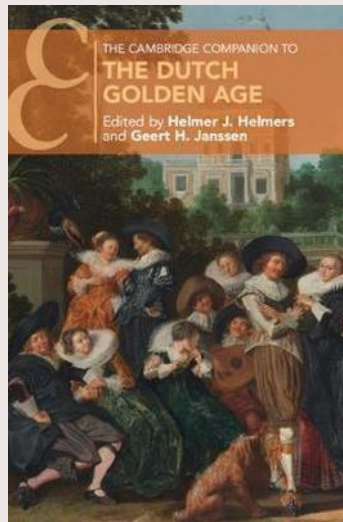
De Vries and
Van der Woude, 1997

Davids and
Noordegraaf (eds), 1998

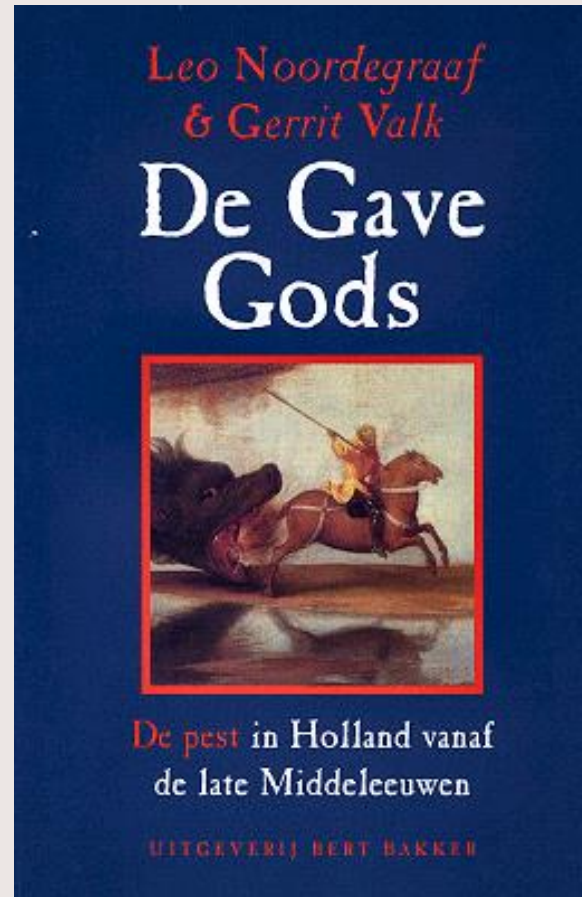
Lesger, "De Economie
1650-1730", 2005

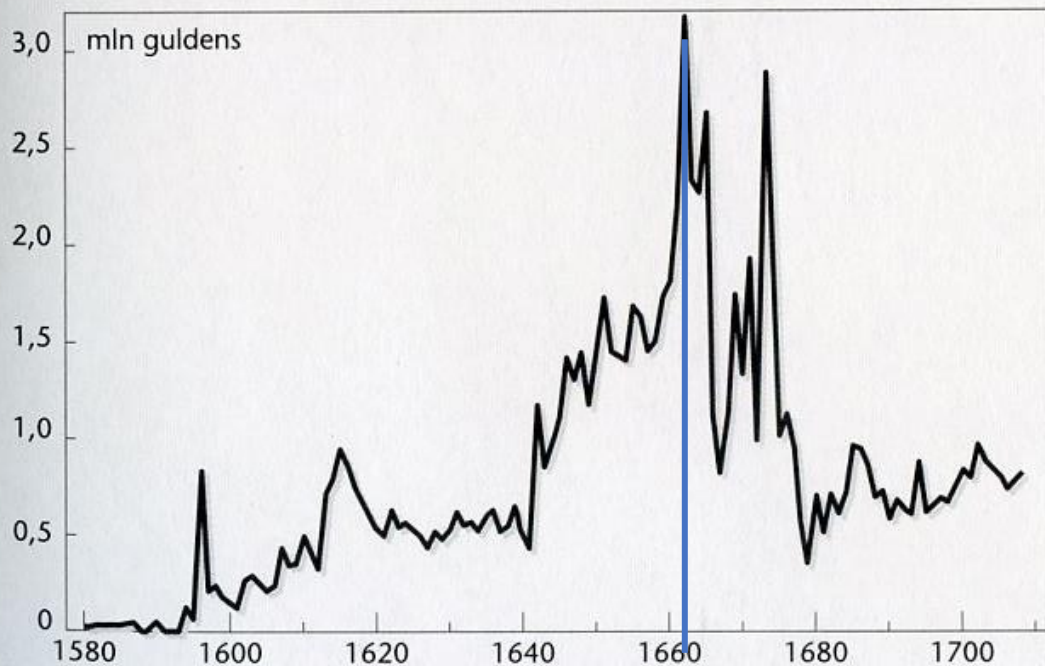
Helmers and
Janssen (eds),
2018

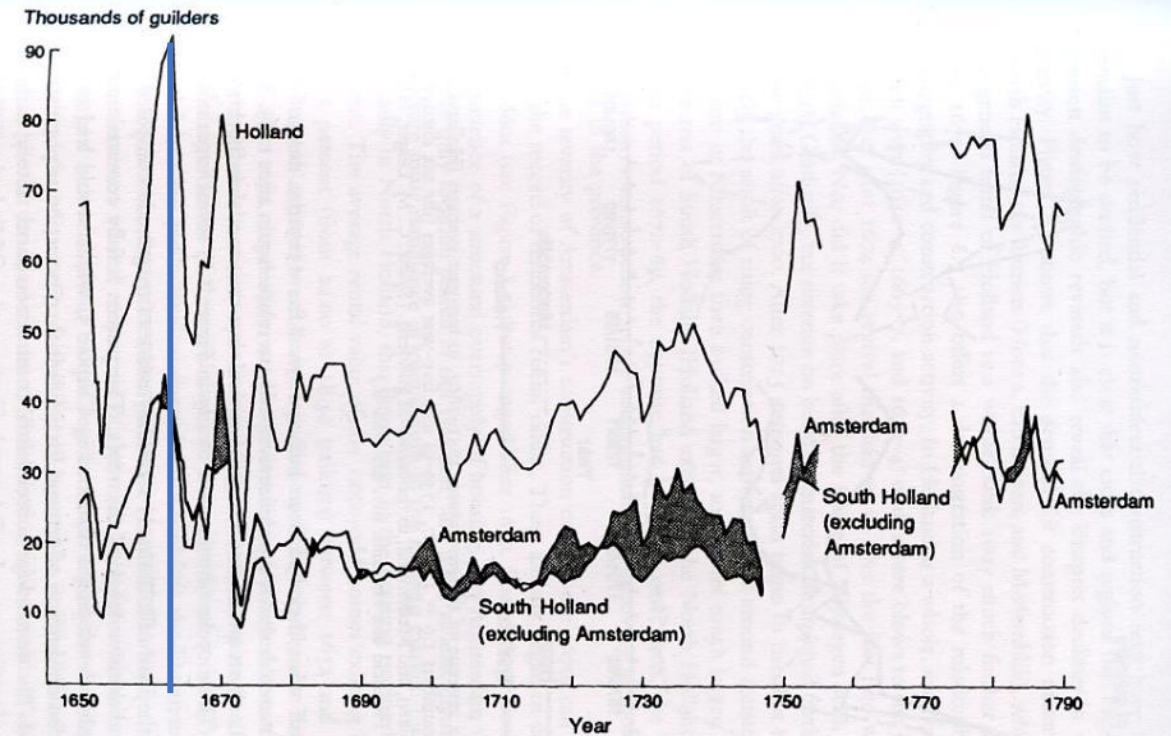
Prak, 2020

Noordegraaf and Valk.
1996

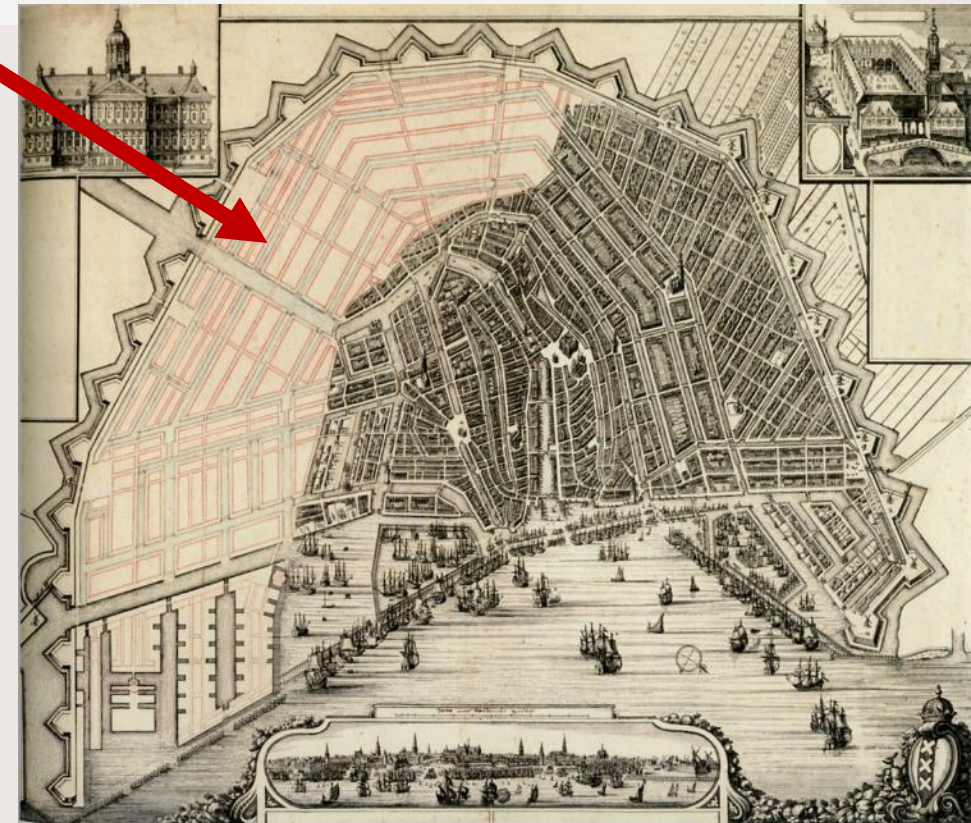
Amsterdam expenditures for public works
1580-1708

Annual tax revenue of “grove waren”(tax on building materials) in Holland as a whole, in Amsterdam, and in South Holland

“... there are dead this last week to the number of 338 at Amsterdam and if the plague thus increases within, and a warre with His Majestie without, there will be little need of that vast towne which they are making there.”

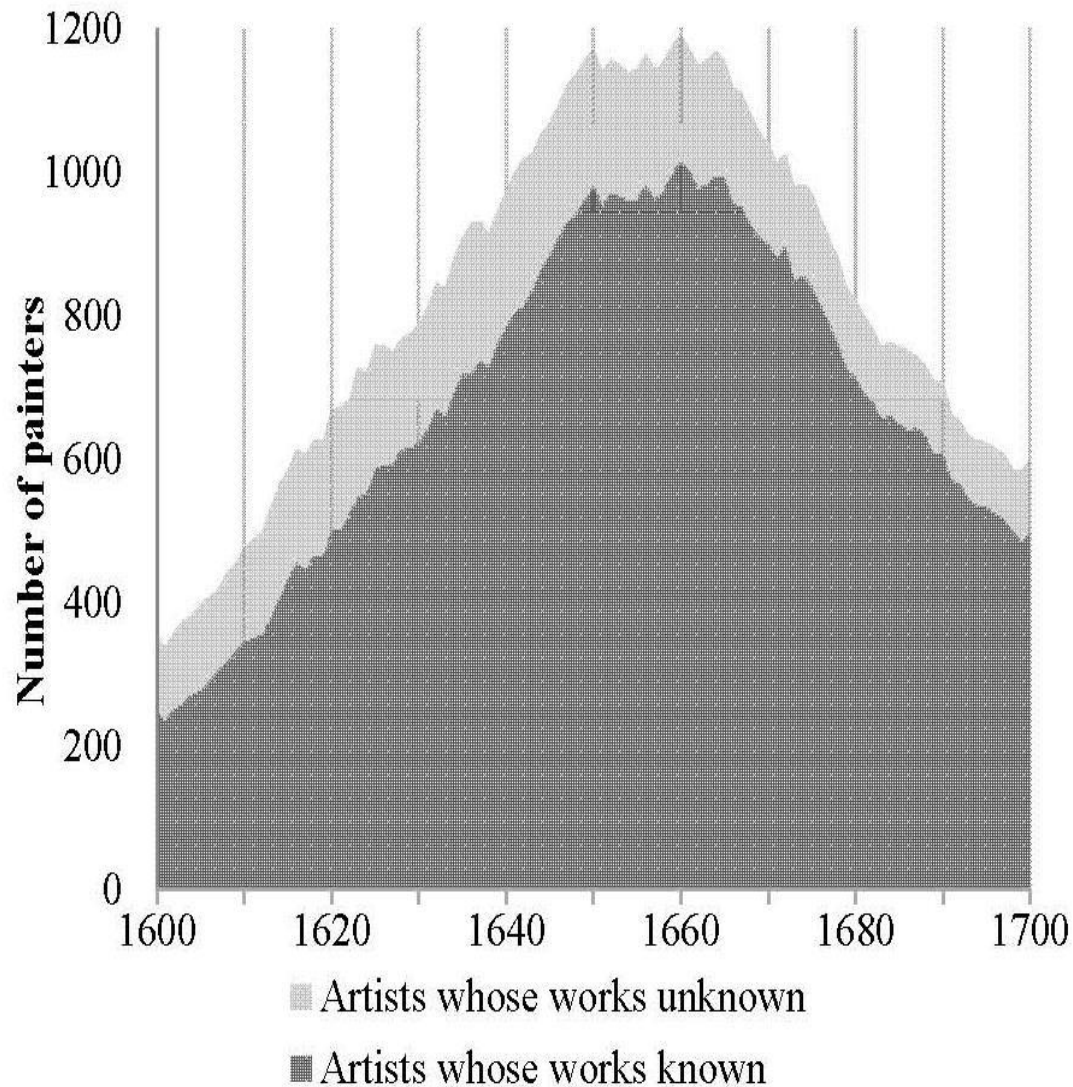
Letter of Edward, first Earl of Clarendon (1664)

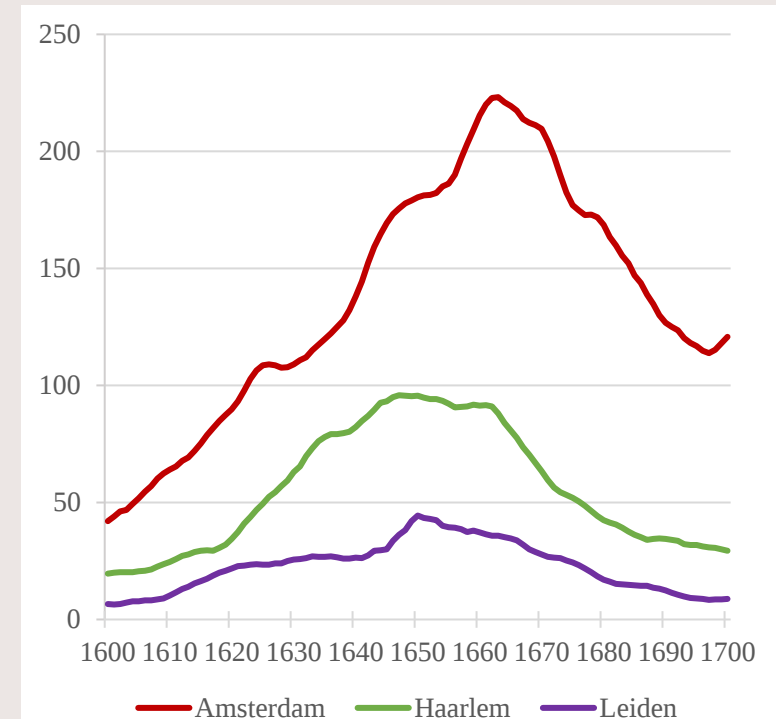
ECARTICO Database

supervisor: Marten Jan Bok
co-supervisor: Harm Nijboer

University of Amsterdam

Number of painters active in Amsterdam
(red), Haarlem and Leiden, 1600-1700
Source: ECARTICO (5-year moving average)

Number of painters active in eleven big
cities in the Dutch Republic, 1550-1750
Source: ECARTICO (5-year moving average)

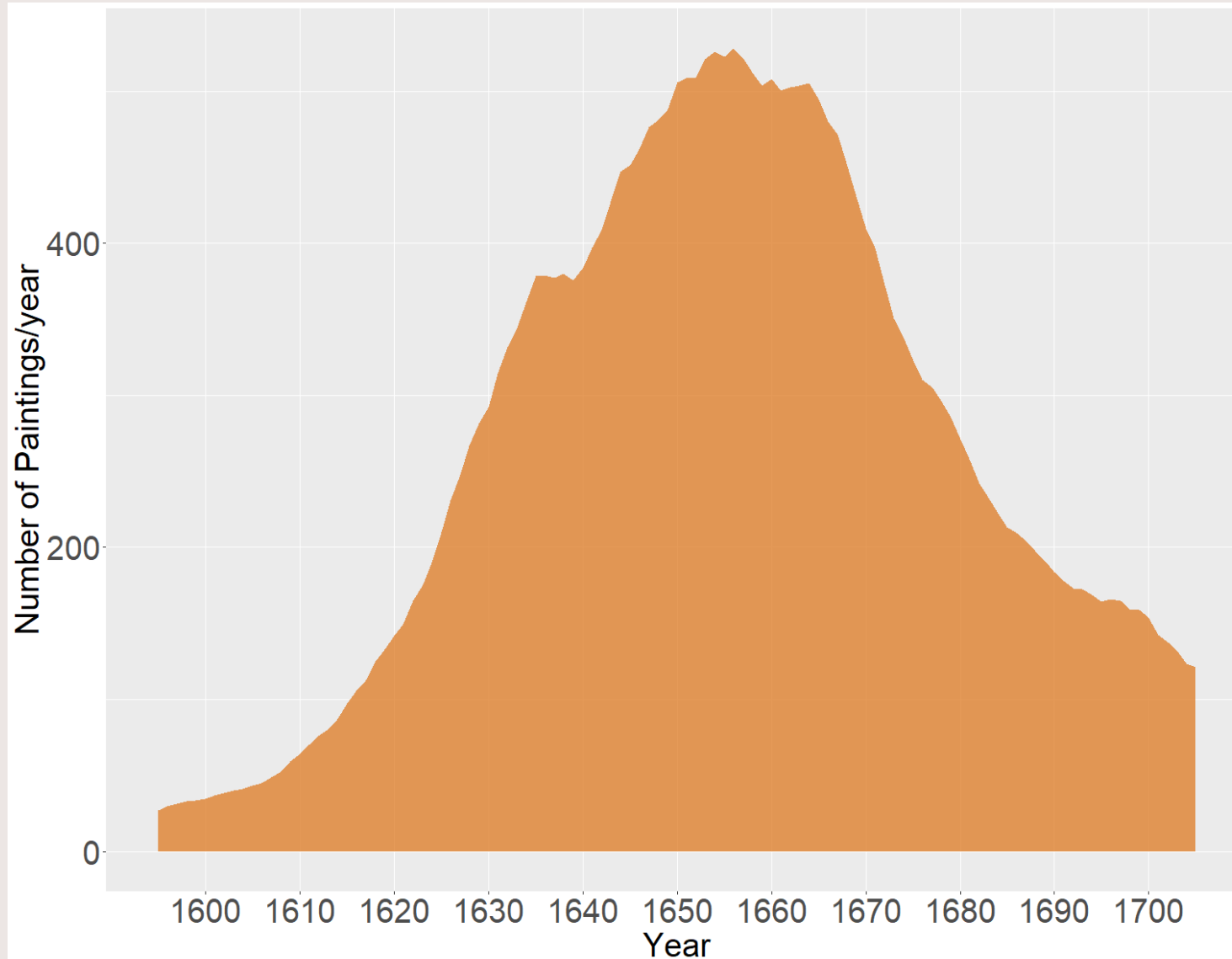
Jan de Vries, “Art History,” in David Freedberg, *Art in History / History in Art*, Sta. Monica 1991, p. 249-282

Marten Jan Bok, “De opkomst van een massamarkt voor schilderijen in de Republiek.” in Idem, *Vraag en aanbod op de Nederlandse kunstmarkt, 1580-1700* (Dissertation Utrecht University 1994), p. 97-130.

Revised English version of this chapter (but without graphs and tables):

Marten Jan Bok, “The rise of Amsterdam as cultural centre: the market for paintings, 1580-1680,” in: Patrick O’Brien, *Urban Achievement in Early Modern Europe. Golden Ages in Antwerp, Amsterdam and London*, Cambridge &c. 2001, pp. 186-209.

From: Weixuan Li, “Innovative Exuberance. Fluctuations in the Painting Production in the 17th-Century Netherlands,” *Arts* 8, 72 (2019); doi:10.3390/arts8020072 (22 pp.)

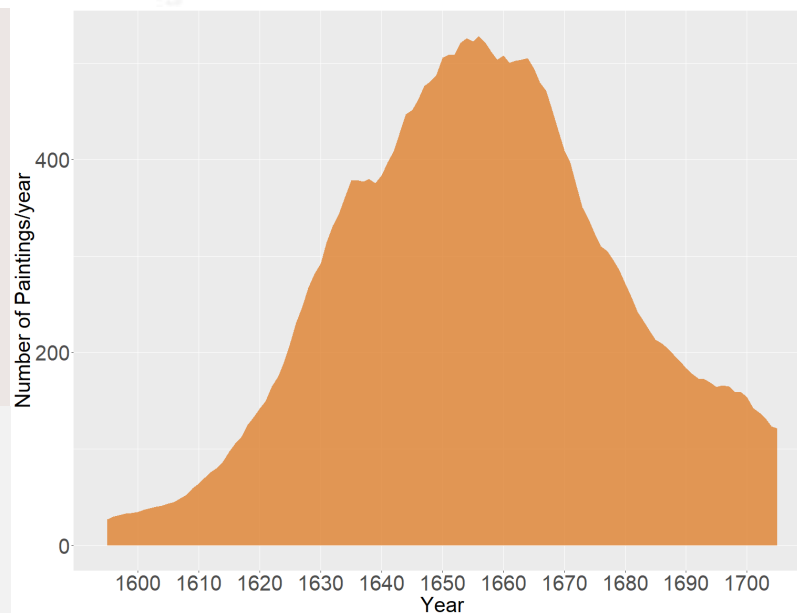
Painting production trend 1600-1700
(5-year moving average).
(Weixuan Li - source: *RKDimages*)

$$prob_j = \frac{1}{\# \text{ of years in dated period}} \quad (1)$$

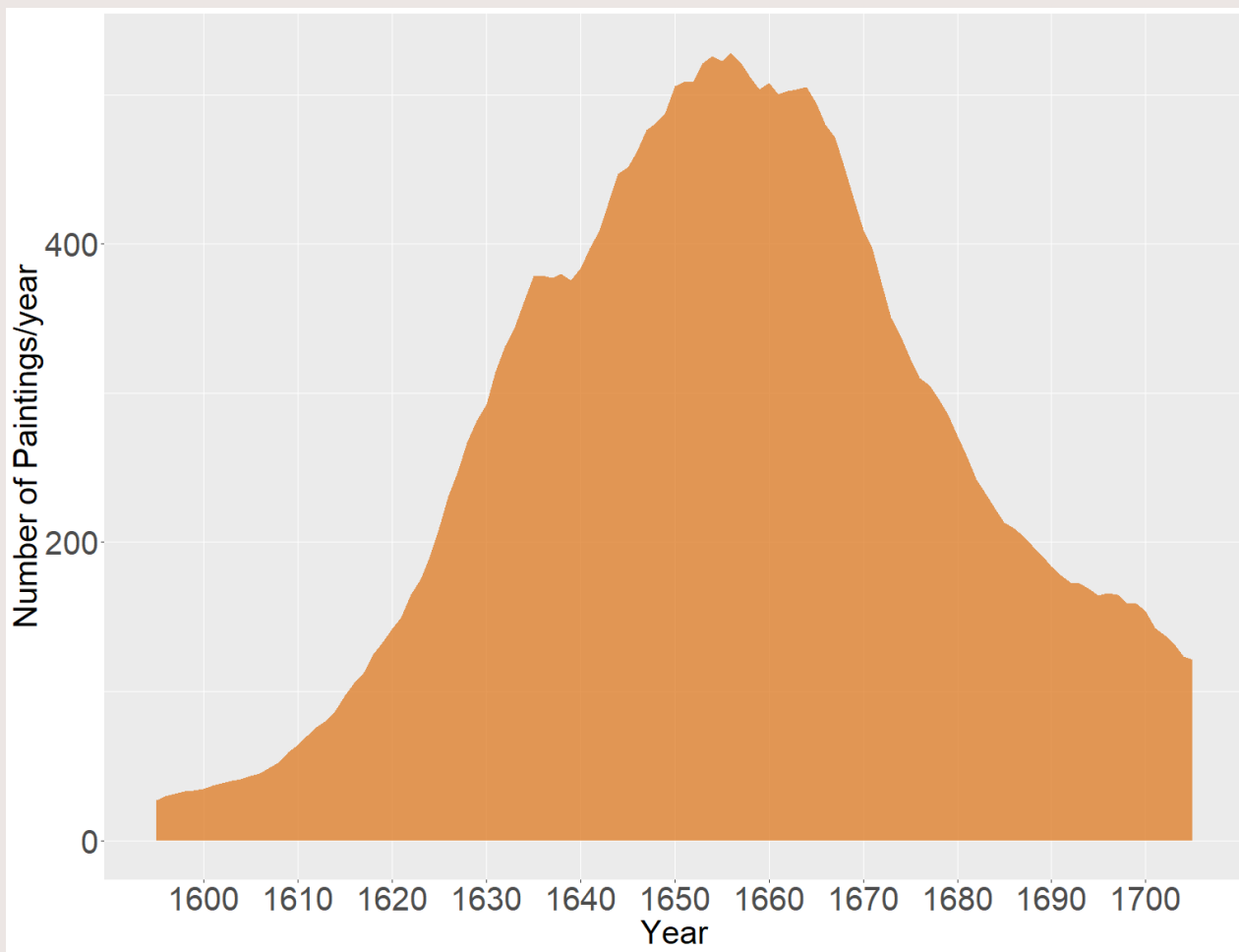
The undated paintings with attribution are assigned to the active period of the artists, and the undated, unattributed paintings in the *RKDimages* are often dated to a time period ranging from 25–100 years, which this study employs.

The painting production of year i is thus the sum of all paintings R dated to a period including year i .

$$Production_i = \sum_j^{j \in R} painting_j \times probability_j, \quad (2)$$

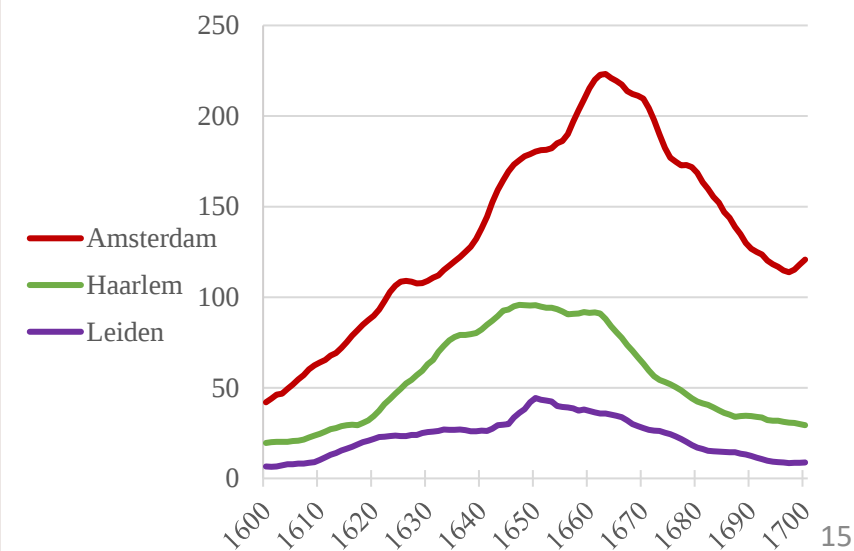
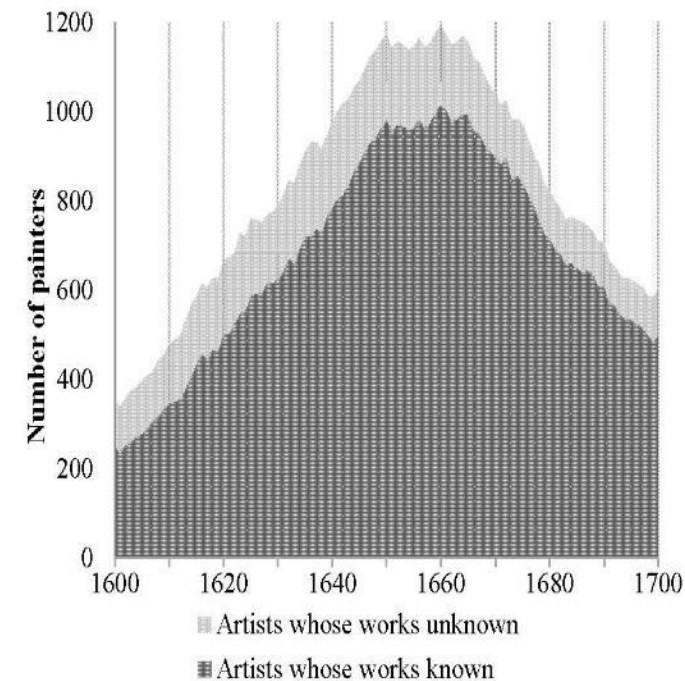

Painting production trend 1600-1700
(5-year moving average).
(Weixuan Li - source: *RKDimages*)

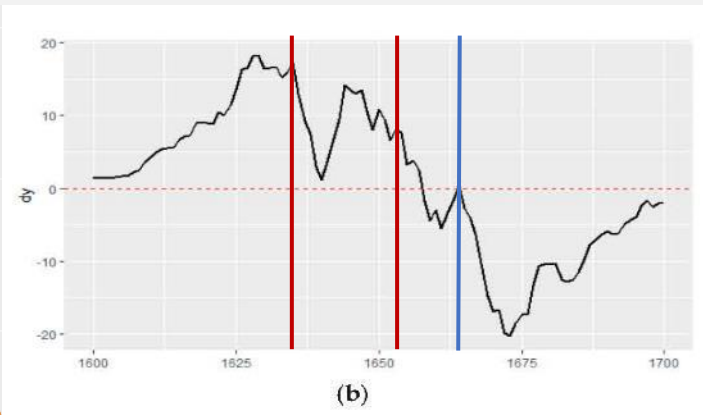
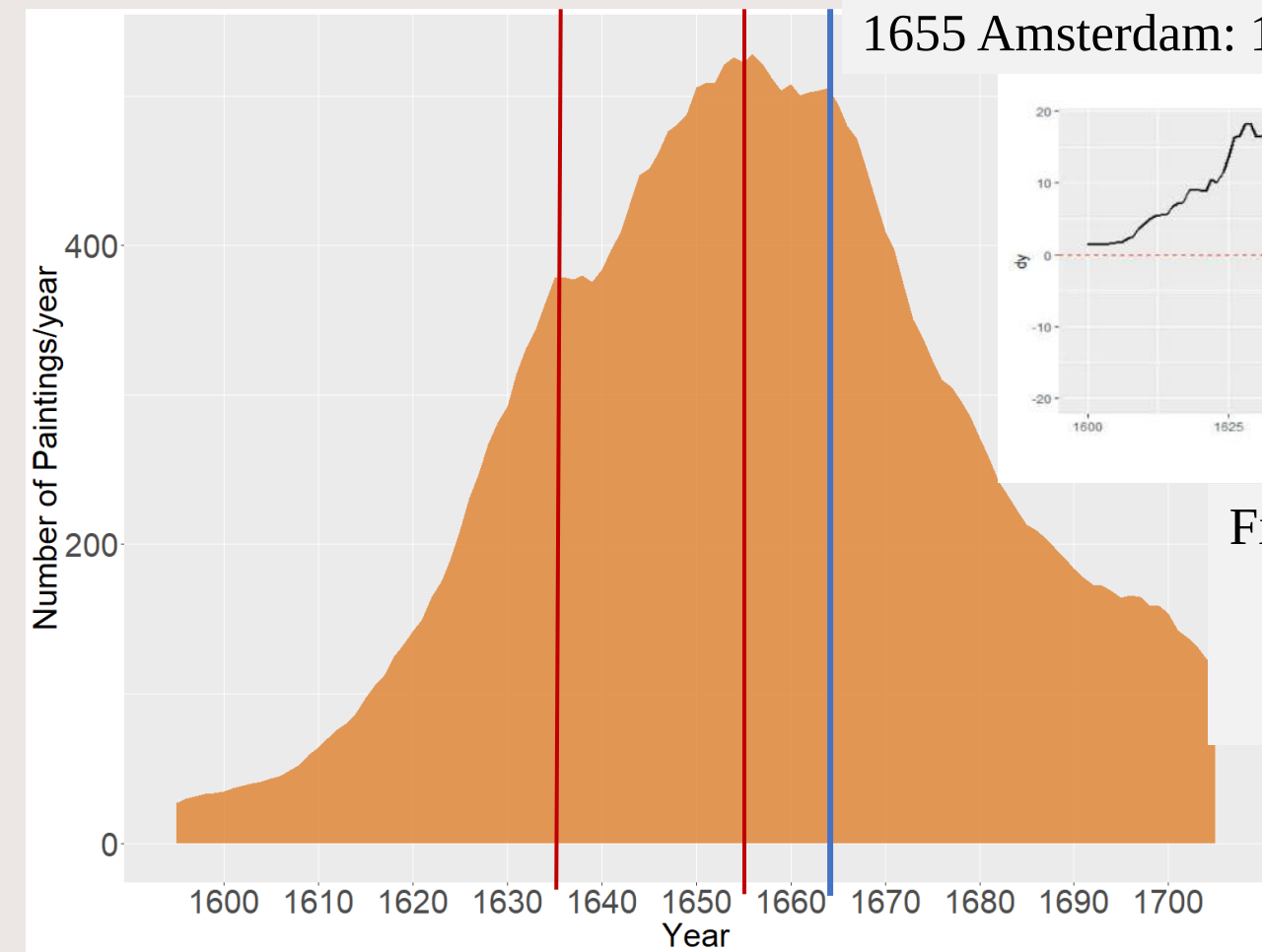
Painting production trend 1600-1700
(5-year moving average).
(Weixuan Li - source: *RKDimages*)

inserted lines of epidemics of plague (1635, 1655, 1663/64) mine.

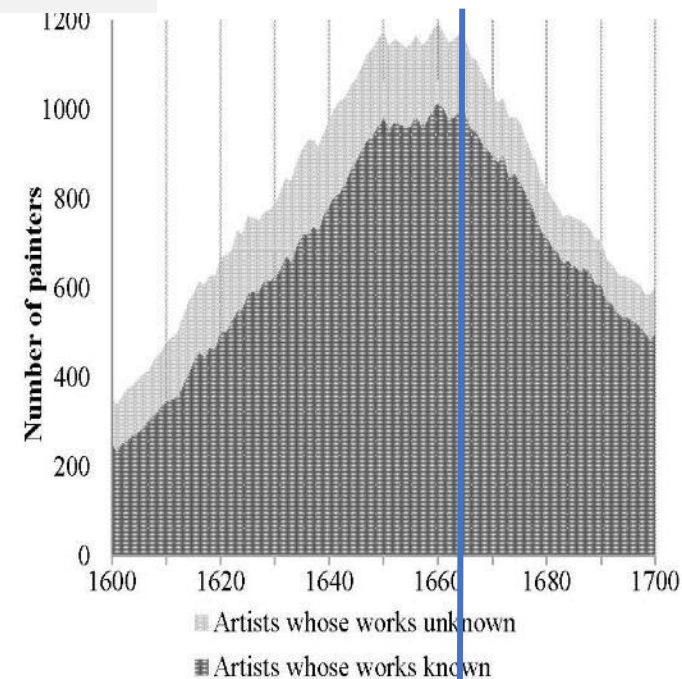

1635 Amsterdam: 8 177 deaths (Leiden 15 735!)

1655 Amsterdam: 16 727 deaths

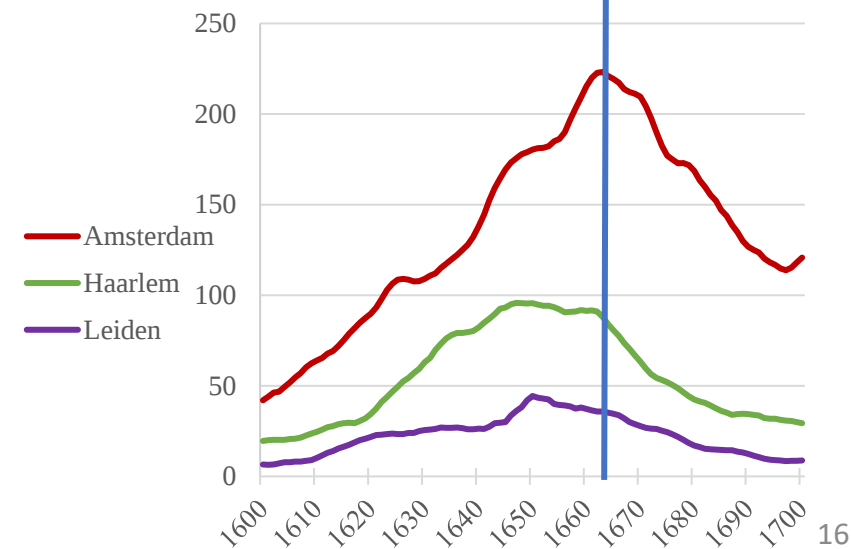

First derivative of
this graph
= growth rate
(Weixuan Li)

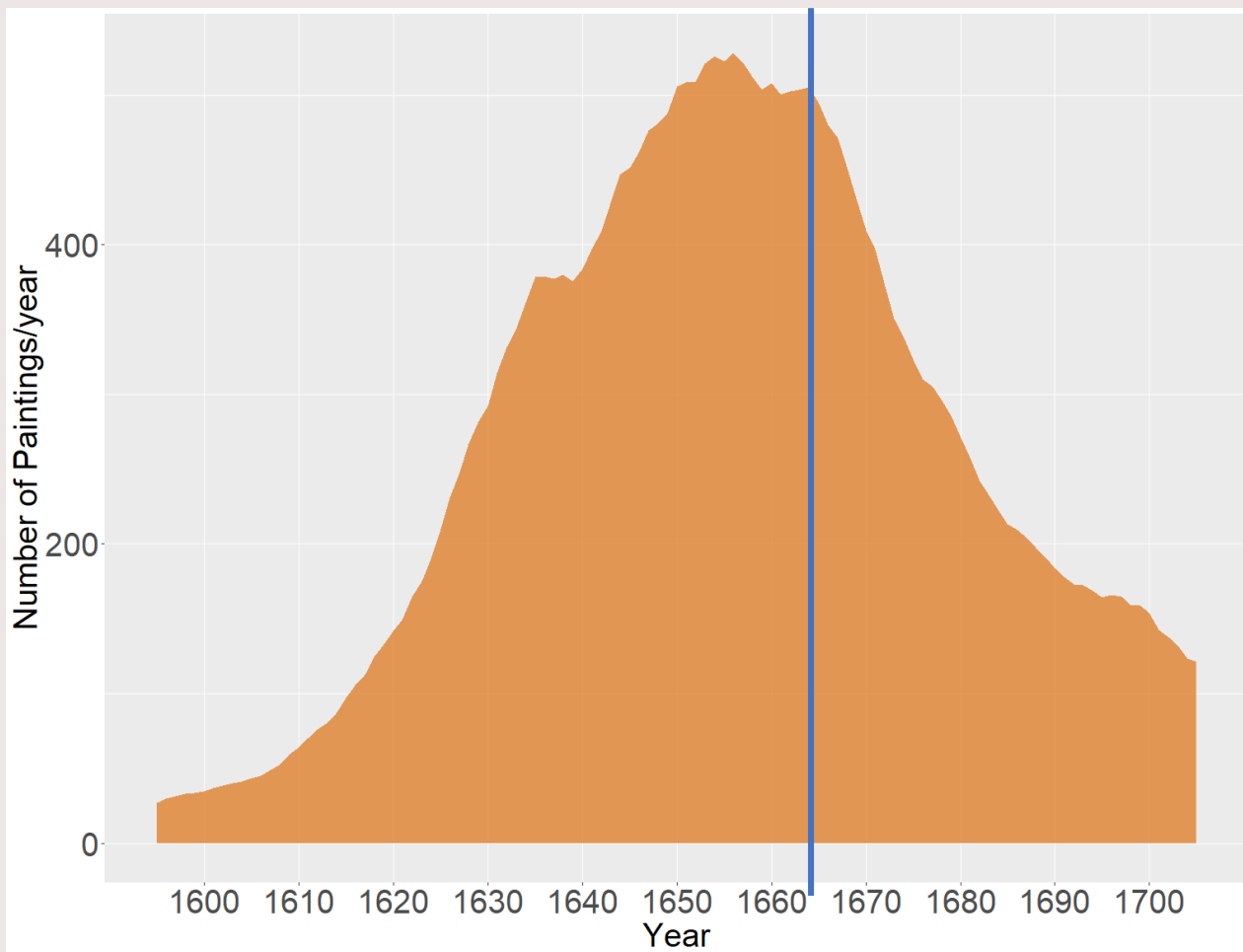
Painting production trend 1600-1700
(5-year moving average).
(Weixuan Li - source: *RKDimages*)

inserted lines of epidemics of plague (1635, 1655, 1663/64) mine.

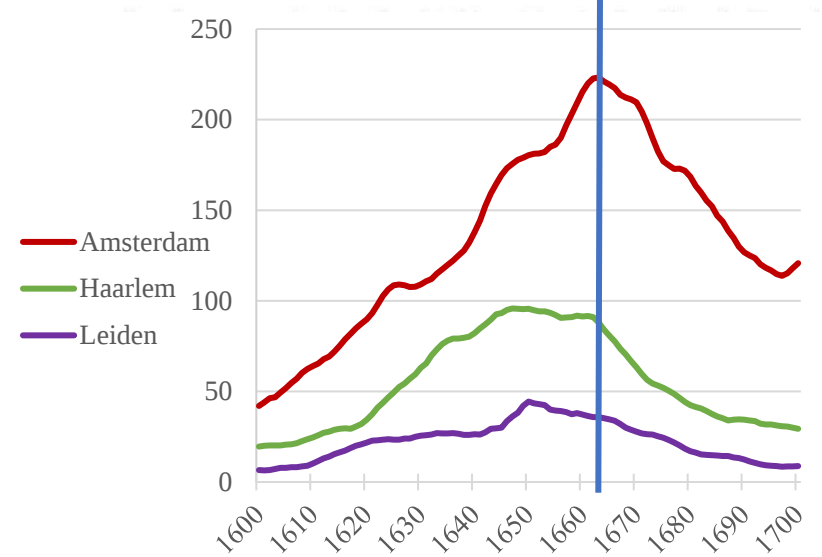
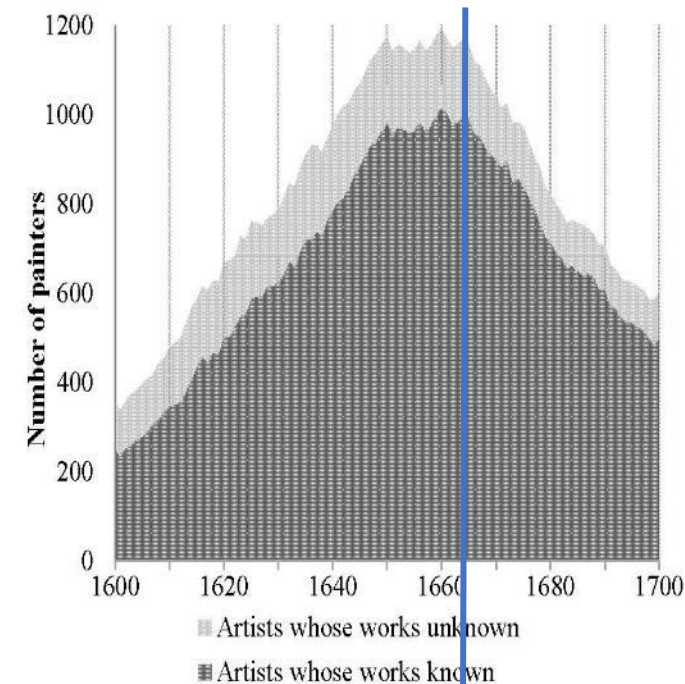

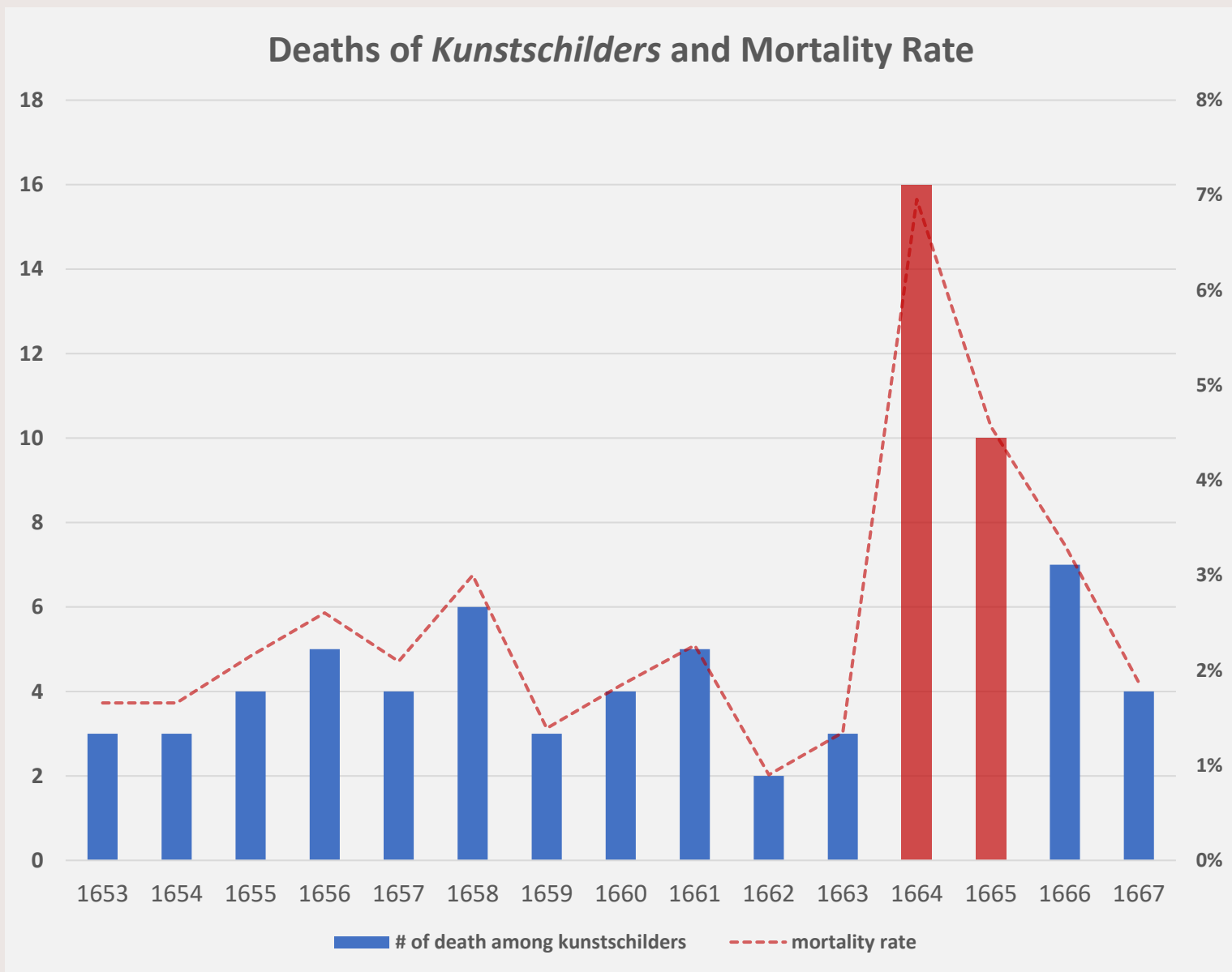
	1626-1650	1651-1675	1676-1700
Silver- and goldsmiths	140	198	386
Decorative arts	78	67	127

Source: Clé Lesger, “Vertraagde groei. De economie tussen 1650 en 1730” in: Willem Frijhoff et al. *Geschiedenis van Amsterdam*, Amsterdam 2005, vol. II-2, 1650-1813. *Zelfbewusts stadstaat*, p.68

Painting production trend 1600-1700
(5-year moving average). Source: *RKDimages*

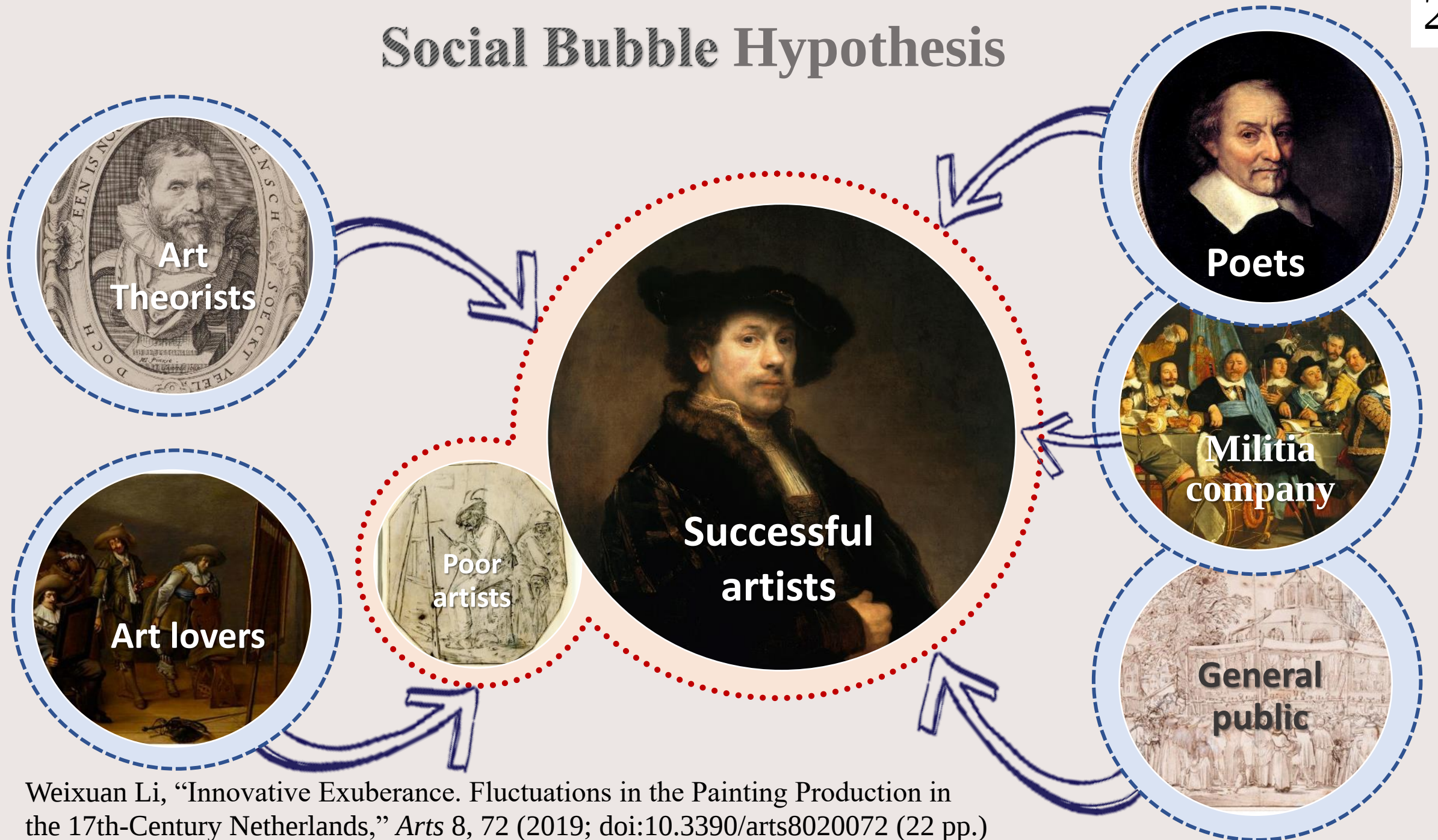
Source ECARTICO (Weixuan Li)

Weixuan Li, *Deciphering the art and market in the Dutch Golden Age. Insights from digital methodologies* (Research Master Thesis, University of Amsterdam 2018), ch. 5.

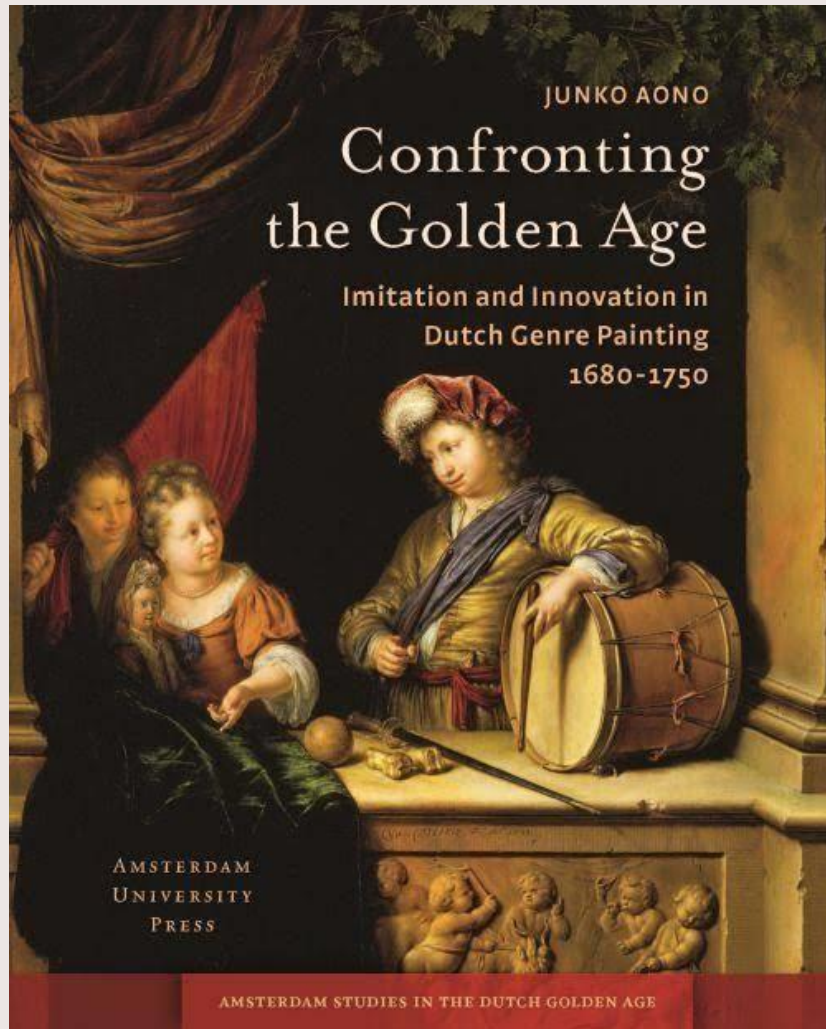
5. <i>Art market as a bubble</i>	21
5.1. A network of reinforcing feedbacks.....	22
5.2. Excessive expectation of the return of painting	24
5.3. Inordinate risk taking.....	26
5.4. Bubble burst	29

And: Weixuan Li, “Innovative Exuberance. Fluctuations in the Painting Production in the 17th-Century Netherlands,” *Arts* 8, 72 (2019; doi:10.3390/arts8020072 (22 pp.)

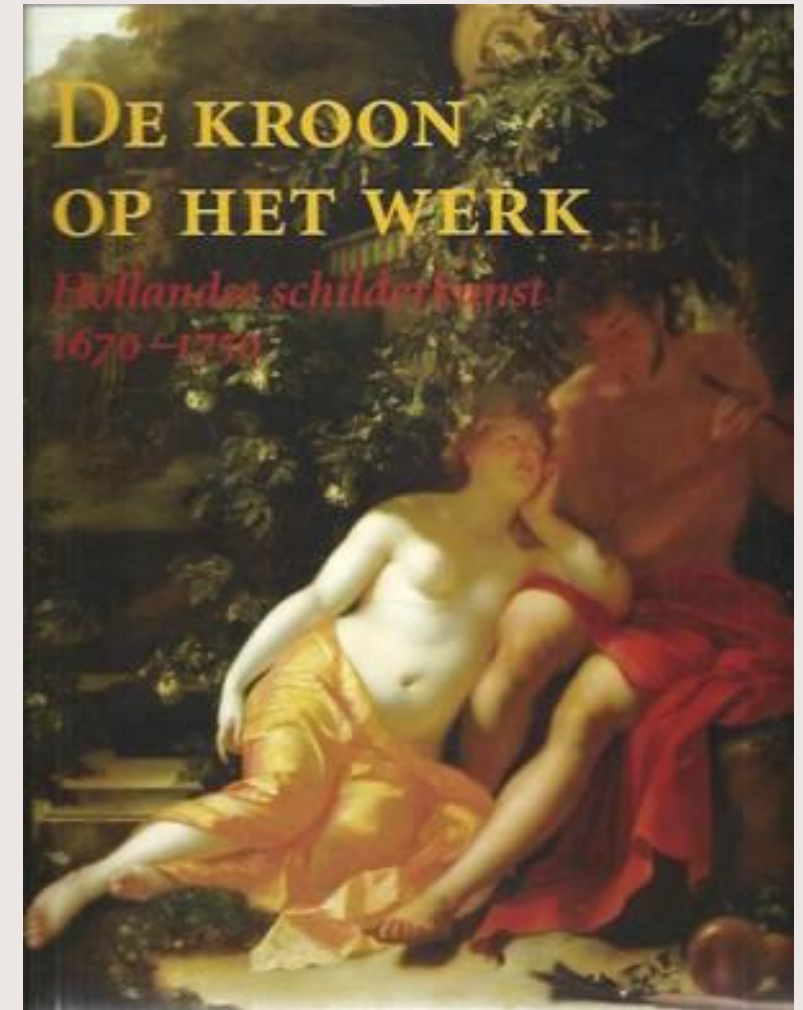
Social Bubble Hypothesis

Weixuan Li, "Innovative Exuberance. Fluctuations in the Painting Production in the 17th-Century Netherlands," *Arts* 8, 72 (2019; doi:10.3390/arts8020072 (22 pp.)

2015

exh. Cologne, Dordrecht 2006

Piet Bakker, “Crisis? Welke crisis? Kanttekeningen bij het economisch verval van de schilderkunst in Leiden na 1660,” *De Zeventiende Eeuw* 27 (2011), p. 232-269.

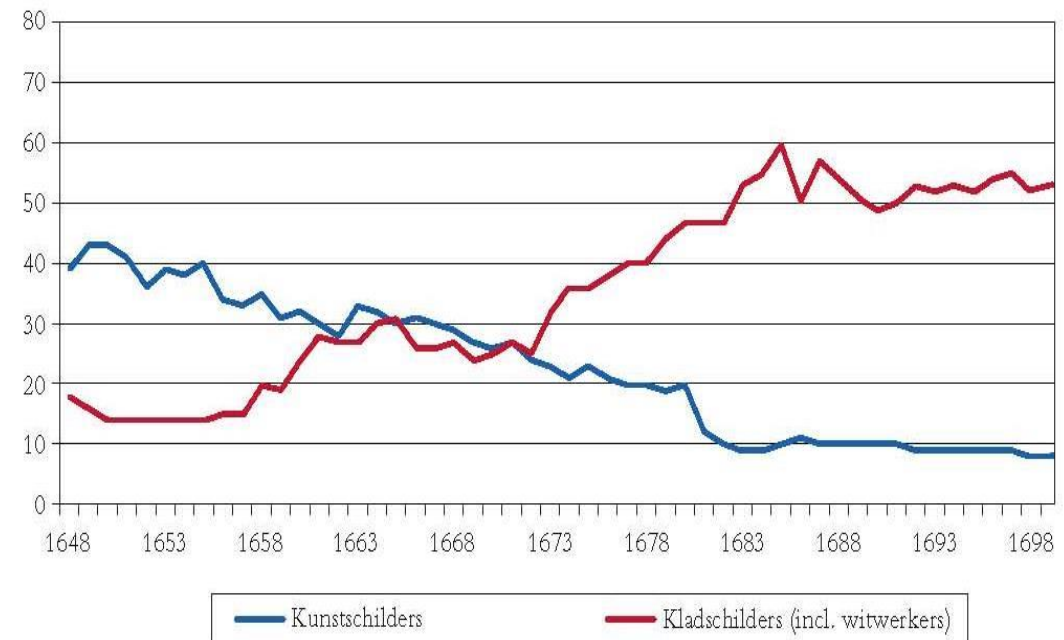
Piet Bakker, “United under One Roof. Artist Painters and Coarse Painters and their Relation in Seventeenth-Century Leiden,” *Early Modern Low Countries* 1 (2017) 2, 218-249

Leiden Guild of St Luke, 1648-1698

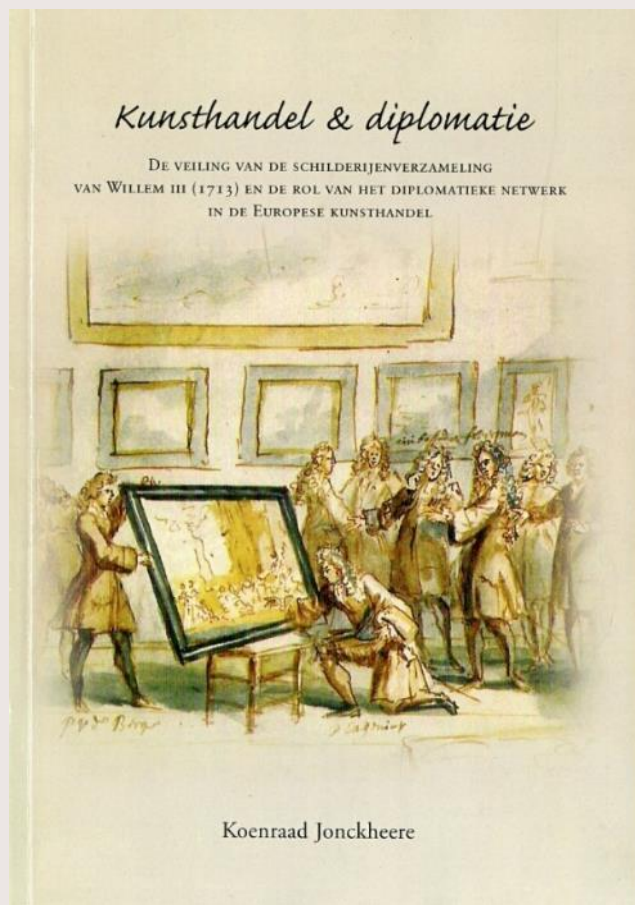
Blue: artist painters – **Red: coarse painters**

Source: Leiden, ELO, GA: inventory 849,
Deecken ende Hooft-mans Boeck.

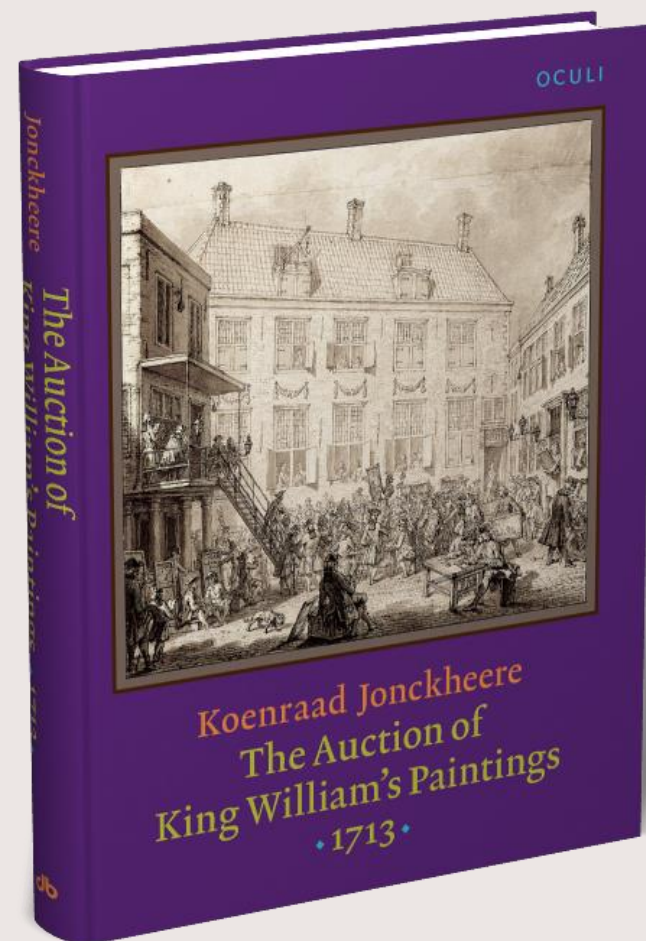
Figuur 4 Ontwikkeling van het aantal kunst- en kladschilders lid van het Leidse St.-Lucasgilde; 1648-1702.

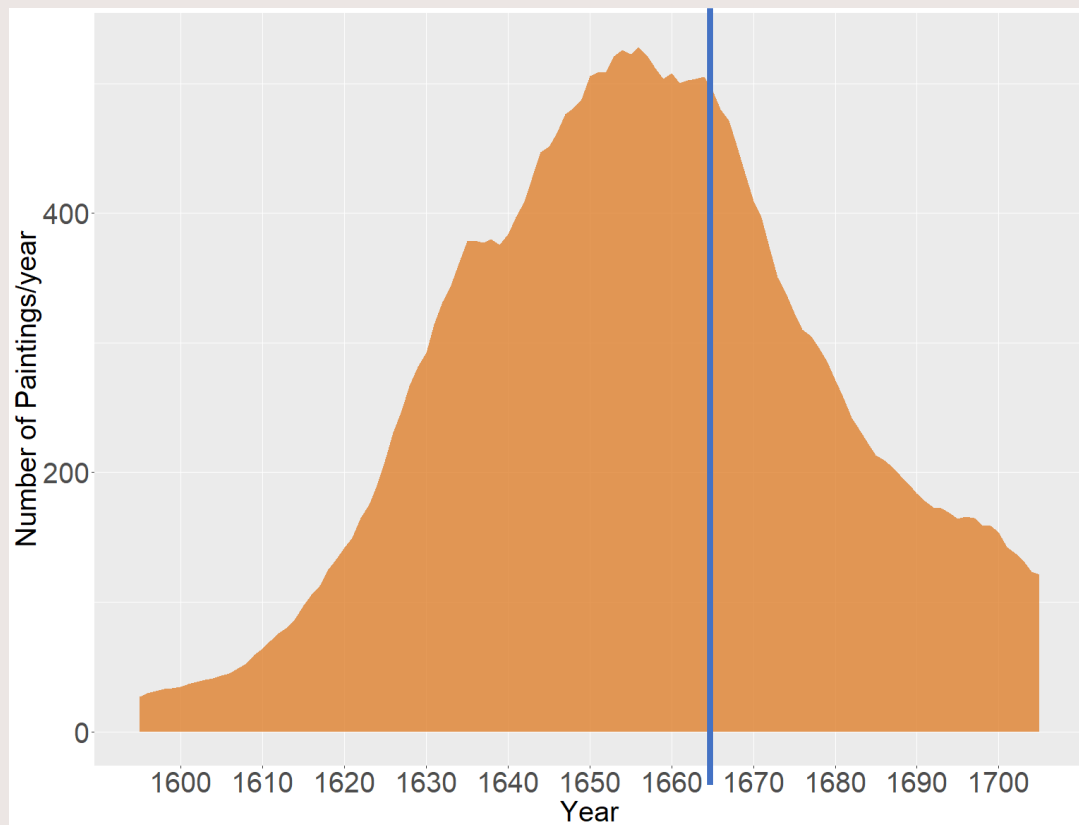
Bron: Figuur 3

2004

2008

Painting production trend 1600-1700
(5-year moving average). Source: *RKDimages*

